

1915

LANDSFÖRENINGEN FÖR KVINNANS POLITISKA RÖSTRÄTT.

Kvinnorna och kriget.*

Av Gulli Petrini.

När klockorna nyligen ringde in det nya året, steg säkerligen från millioner hjärtan samma varma önskan: »Mätte det nya året bli bättre än det gamla och göra slut på dess fador.» Ty som en ständig mardröm ligger det medvetandet över oss, att världskriget pågår inte långt ifrån oss. Många hade ju hoppats, att vi hade hunnit så långt i kultur, att krig skulle vara omöjligt. Och det fanns mycket som tycktes berättiga till en sådan förhoppning. Socialdemokraterna hade försäkrat att de band, som bundo arbetarna samman i de olika länderna, voro starka nog att hindra ett krig. Det är också otvivelaktigt att försök verkligen gjordes i den riktningen. De närmaste dagarna före kriget företogs stora demonstrationer för freden på många håll i de länder, som hotades av krigsutbrottet, men socialdemokraterna behärskade inte politiken och hade ingen makt att hindra kriget. Det bröt ut och internationalen brast sönder. Likaledes hade man sagt, att med de stora internationella förbindelser, som nu finnas mellan alla länder, skulle ett krig vara ett vanvett — rent ekonomiskt sett, emedan avbrotten i alla dessa affärsförbindelser måste åstadkomma oerhörda svårigheter och kriser, nästan lika svåra för segraren som för den besegrade. Trots att kolonialpolitiken och det handelsintresse, som upprätthåller den, alltid spelat en viss roll vid allt krigshot under senare tider, ansågs det dock, att faran för de finansiella svårigheterna under ett krig i våra dagar borde vara stor nog att hindra utbrottet. Att resonemanget var riktigt i sak torde kriget ha lärt oss alla. Hur än krigslyckan till sist kommer att vända sig, så är det säkert att kriget verkat ruinerande på alla krigförande makter, och skulle det gå så, vilket inte är omöjligt, att ingen

* Föredrag hållet vid L. K. P. R:s 12:te Centralstyrelsemöte i Stockholm den 9 januari 1915.

part egentligen vinner, men alla ha gjort oerhörda förluster av människor, och av andliga och materiella värden, då står krigets hela meningslöshet fram i fruktansvärt tydlig dager. Att kriget är till obotlig skada för alla, det är alltså riktigt, men de ha varit för optimistiska som vågat tro, att människorna skulle handla någorlunda förnuftigt och inte absolut vanvettigt. Att det dock småningom börjat gå upp även för de krigförande, att kriget är en fruktansvärd olycka, det ser man därav, att ingen riktigt vill kännas vid det. Ingen har börjat kriget. Alla bedyra att de inte vilja skada sina grannar, de kämpa blott till försvar för ett älskat fosterland i ett krig, som blivit dem »påtvingat». Men ligger det någon sanning i dessa bedyranden och det sålunda skulle vara så, att folken vilja fred, men tvingats till krig, då träffar domen dess mer förfärande hård de maktägande, som ställt till detta krig. Vem bär ansvaret? Det kunna vi inte i detta ögonblick säga, men inte är det värt att skylla på ödet eller omständigheterna eller något dylikt. Människorna få nog kännas vid vad de själva ställa till. Hur stridande uppgifterna än kunna vara om orsakerna till kriget, så tycks man dock kunna säga, att det är regeringarna snarare än parlamenten, som äro de skyldiga, åtminstone till det omedelbara utbrottet. Ett är säkert, det är *männens* krig, inte *kvinnornas*. Ingen har beskyllt någon kvinna för att bära skulden härför. De ha ej haft minsta rätt att yttra sig. Med hänsynslös grymhet ha männen kastat över kvinnorna krigets oerhörda lidanden, utan att först fråga dem till råds. Männen bruka ju t. o. m. anföra som ett skäl emot kvinnans rösträtt, att kvinnorna inte göra värnplikt och inte försvara sitt land och därför inte kunna ha rätt att bestämman över landets öden, alldeles som om kriget vore männens privatsak, vilken inte berörde kvinnorna. Men erfarenheten talar ett annat språk. Inte ens så mycket är sant, att det endast är männen, som falla för fosterlandet, även kvinnorna få ge sina liv i kriget. Enligt en uppgift av Mrs Chapman Catt stupade i boerkriget 4,000 män, men 20,000 kvinnor och barn dogo i de s. k. koncentrationslägren, som engelsmännen anordnade för att hindra kvinnorna att sköta jorden, medan männen stredo. Vi ha sett uppgifter — mer eller mindre tillförlitliga kanske — på hur många soldater, som dödats, sårats och tillfångatagits i det nu pågående kriget, men hur många kvinnor och barn som förgåtts bryr man sig inte om att hålla reda på. Den räkningen kommer dock en gång efter kriget, och kanske blir resultatet fruktansvärt nog — i syn-

nerhet för Belgien. Nej, kvinnorna strida inte, de bara mördas, pinas ihjäl, eller omkomma av nöd och elände, och de ha inte ens rätt att försvara sig.

Men vem upprätthåller nationen medan männen strida, om inte kvinnorna? Allt arbete, som männen vanligen påstå att kvinnorna inte duga till att utföra, kastas nu över kvinnorna, som få uppta det under långt större svårigheter än vanligt. I de krigförande länderna var det kvinnorna som plöjde och sådde, som fingo bli handlande och industriidkare, poliser och spårvagnskuskar, som fingo sköta de kommunala angelägenheterna och inte minst ta hand om krigsutrustningen.

Vi ha ju känt vissa dyningar av kriget även i vårt land, och vi ha ju någon erfarenhet härifrån också. När mobiliseringsklockorna ringde, måste männen även hos oss överge sin dagliga gärning och rycka in för att vara beredda till landets försvar. De gjorde det villigt och utan klagan, fast det var svårt för många att lämna hustru och barn. Men att de inte dessutom fingo frysa, det var till stor del kvinnornas förtjänst, som genast organiserade sig för att skaffa dem kläder och filter, och att inte deras hustrur och barn fingo lida nöd det var alldeles givet kvinnornas förtjänst, som hastigt grepo sig an med hjälparbetet bland de nödställda, långt innan de som makten hade blevo färdiga att komma med sitt understöd. Även det offentliga understödets utdelande sköttes mest av kvinnorna. Likaså var det genom deras energi som Röda Korsets förråd fylldes. Det är att märka att allt detta arbete utfördes *frivilligt*, någon tvångskommendering av kvinnliga arbetskrafter har ej behövts. Kvinnorna sammanslöto sig från skilda partier och klasser för att gemensamt arbeta för fosterlandet. Männen kunna inte rättvisligen påstå att inte kvinnorna visat lika stor kärlek till fosterlandet som de själva, liksom de inte ha anledning att klaga på kvinnornas organisationsförmåga, fast de bruka förneka kvinnorna den egenskapen, när de vilja behålla alla chefsplatser för sig själva.

Allt detta har ägt rum i långt högre grad i de krigförande länderna. Vi se i de olika ländernas kvinnotidningar, vilken oerhörd arbetsbörda, som fallit över kvinnorna. Röst-rättsföreningarna ha i de flesta fall gått i spetsen och organiserat arbetet. I deras tidningar införas ständiga uppmaningar att med alla krafter bistå fosterlandet och råd att använda krafterna på bästa sätt. När en mängd kvinnor strömma till och vilja göra något är det inte alltid så gott att välja det bästa, och då spela ju de olika organisatio-

nerna en stor roll. Alla 600 lokalavdelningarna i den gamla lojala engelska rösträttsföreningen ha ägnat sig åt hjälp-
arbete. Dess tidning *The Common Cause* innehåller många berättelser därom. Likaså den tyska kvinnosäktstidningen *Die Frauenbewegung*. Den Internationella alliansens tidskrift, *Jus Suffragii*, har skildringar från kvinnornas arbete och svårigheter från alla länder, och överallt möter man samma förhållanden. Kvinnorna ha med kraft och beslutsamhet tagit upp männens arbete utom sitt eget och dessutom räckt till för sjukvård och utrustning för soldaterna. I England har rösträttsföreningen också gripit in emot en del extra missförhållanden. Som vi veta har England ingen värnplikt utan en värvad armé. En mängd frivilliga strömmade till, när kriget bröt ut. Men staten vill icke sörja tillräckligt för soldat-
änkor och deras barn. En soldatänka får endast 5 shillings (1 sh. = 90 öre) i veckan och 1 sh. extra för vart barn, och det anser rösträttsföreningen vara för litet. »En man är skyldig att dö för sitt fosterland», säger den, »men inte att dessutom låta hustru och barn svälta». Vidare protesterar rösträttskvinnorna emot att denna pension utbetalas som ett slags nådebröd, inte som en vanlig statspension. Man har nämligen ställt soldatänkorna under ett slags polisuppsikt, och det är förordnat att om änkor inte använda pensionen väl, kan den indragas. Då detta inte är fallet med andra statspensioner, måste det ju anses gränslöst kränkande, och rösträttskvinnorna uppresa sig mot denna behandling av kvinnor, vilkas enda försyndelse är att deras män dött för fosterlandet.

Rusdrycksfrågan har ju i alla land varit en kinkig sak under kriget. Ryssland har löst den frågan genom det kraftiga beslutet om absolut rusdrycksförbud. Enligt en skildring i *Jus Suffragii* skall detta beslut ha haft en synnerligen lycklig inverkan på folket. Men i England är man som bekant mycket rädd om den individuella friheten, så att där ville man inte komma med några inskränkningar i männens personliga rätt att förtära så mycket sprit de önska. Emellertid är det ofta så, att när eländet av någon anledning ökas i en stor stad, så ökas ofta nog spritmissbruket också. I London, där så mycket nöd finnes, lär det även bland kvinnorna förekomma ganska mycket alkoholmissbruk, och man hade trott sig kunna konstatera, att detta ökats under kriget, särskilt bland de olyckliga soldathustrurna, som gingo till krogen för att få underrättelser från kriget. Då fattades i England det sublimes

beslutet, att man skulle förbjuda spriten för soldathustrurna, men inte för männen, inte ens för de nyinkallade frivilliga. Rösträttskvinnorna protesterade förstas, inte mot spritförbudet, utan mot att det inte också användes mot männen, som säkert behövde det bättre. Men parlamentet kunde inte vara med om dylika inskränkningar av männens individuella frihet, kvinnorna ansågos förmodligen inte ha någon, eftersom de inte ha medborgarrätt. Mitt under det brinnande kriget och allt arbete som det medfört för kvinnorna, ha de sålunda inte saknat anledning att påminna om sina rättigheter som människor. En lag som männen föreskrivit kvinnorna och som är ledsam nog ibland även under freden, har visat sig vara ohygglig under kriget. Det är den lag, som jag tror gäller för alla länder, att en kvinna som gifter sig med en utlänning förlorar medborgarrätten i sitt eget land och blir medborgare i sin mans. Under ett krig bli dessa stackars kvinnor ofta alldeles rättslösa. I England funnos vid krigsutbrottet en hel mängd tyskar anställda i olika yrken, så äro t. ex. så gott som alla kypare i London tyskar. Dessa voro ofta gifta med engelska kvinnor, av vilka många aldrig lämnat sitt land, utan ansågo sig fortfarande vara engelskor. Men deras män voro ju fiender, de kunde misstänkas vara spioner, de förlorade sina platser och ställdes under bevakning. Familjerna råkade naturligtvis i yttersta nöd, men inga officiella nödhjälpskommittéer ville hjälpa dessa »tyska» medborgare. Rösträttsföreningarna måste därför ta hand om dem och försöka avhjälpa det elände männens lagar åstadkommit. I detta arbete att lindra den nöd kriget åsamkat ha alla de många olika rösträttskorporationerna i England deltagit, suffragetter lika väl som suffragister. »*Notes for Women*», behandlar samma frågor som *Common Cause*. Ja, det ser nästan ut som om den krigiska Mrs Pankhurst nu under kriget blivit den mest lojala mot regeringen. Hennes speciella tidning har upphört att utkomma och hon har inställt fientligheterna tills vidare. Hon anser att de små våldsamheter, hon satt i scen för att visa kvinnornas missnöje med att de ej ha medborgarrätt, inte längre kunna spela någon roll inför de ohyggliga våldsdåd männen ställa till genom kriget. Regeringen har också svarat med att släppa ut alla suffragetter ur fängelset. Och så stark är Mrs Pankhurst i sin övertygelse att under ett krig måste alla enas om att stödja den regering man har, att när Bernhard Shaw utsatte utrikesledningen för en ganska skarp kritik, så sade Mrs Pankhurst ifrån, att detta var synner-

ligen olämpligt. »Kriget är männens», säger hon, »i det äro alla män medskyldiga, men nu måste alla fosterlandsvänner hålla samman tills det blir slut, och när vi suffragetter, som ha så mycket att förebrå regeringen, tiga och hjälpa den, då kan sannerligen också Bernhard Shaw hålla mun.»

Med alldeles särskilt intresse följer man den Internationella alliansens uppträdande. I den äro alla de krigförande makterna utom Turkiet representerade, och detta innebär ju en stark påfrestning. Alliansen har sitt huvudkvarter i London, där dess tidning, *Jus Suffragii*, utgives. De som här stodo i spetsen ha alldeles tydligt känt den stora förpliktelse, som nu påvilar dem. Vid krigsutbrottet arrangerade de ett stort kvinnomöte i Kingsway Hall för att protestera mot kriget. Sedan ombildade de huvudkvarteret till en hjälpinstitution för främmande nödställda kvinnor, som för tillfället befunno sig i England. Alldeles särskilt måste de ägna sig åt de fientliga nationernas kvinnor, vilka kommo i en synnerligen svår belägenhet, då all förbindelse med hemlandet plötsligt upphörde. Antingen försökte de att skaffa dem platser eller också hjälpte de dem att återvända till hemlandet. En rösträttskvinna brukade åtfölja en sådan grupp hemvändande kvinnor till Holland och se till att de där kommo på rätta vägar hem. Vid ett sådant tillfälle råkade hon komma till Vlissingen samtidigt med att denna stad översvämmades av belgiska flyktingar strax efter Antwerpens intagande. Eländet bland dessa stackars belger var obeskrifligt, och när den engelska dam som åtföljt flyktingarna återkom till London, gick hon direkt upp till internationella byrån och omtalade förhållandet. Omedelbart anordnades en hjälpsändning. Inom 24 timmar hade ett fartyg utrustats med livsmedel och andra förnödenheter, och sedan har det blivit en ständig uppgift för byrån att hjälpa belgerna dels genom sändningar till Holland, dels genom att i stor utsträckning ta emot flyktingar i eget land.

Kvinnorna ha överallt med uppjudande av sina yttersta krafter sökt att gagna sitt fosterland och burit den börda kriget kastat över dem. Om vi kanske ha varit i tillfälle att få de mesta skildringarna från England, så är dock det vi hört från andra länder av samma art. På alla håll berömmas kvinnornas mod och offervillighet. Genom de neutrala länderna har *Jus Suffragii* lyckats få underrättelser även från de mot England fientliga staterna, och rösträttskvinnorna i dessa neutrala länder ha förmedlat många brev från fångar

och främlingar till hemlandet, vilket förresten en mängd andra personer med internationella förbindelser också fått göra. Men trots allt vad kvinnorna gjort för sitt fosterland får man dock det intrycket att kvinnorna avsky och hata kriget, åtminstone rösträttskvinnorna, vilka särskilt ha känsla av politiskt och socialt ansvar. Naturligtvis äro de barn av sitt land och vilja gärna, var i sin stad, tro att deras land är det mest oskyldiga i denna olycka, men i ett ena de sig dock, i ett livligt beklagande av kriget och i en varning mot att låta nationalhatet intränga och behärska hjärtat. De inse att där man sår hat växa inga goda skördar, ens för det egna landet. Efter krigsutbrottet utgav Mrs Fawcett, Internationella alliansens vice ordförande och ordförande i den engelska L. K. P. R. ett manifest, däri hon på det livligaste beklagar kriget och ber, att man skall upprätthålla de internationella förbindelserna, samt säger att detta krig aldrig kommit till stånd, om kvinnorna haft rösträtt och haft den tillräckligt länge för att deras åsikter kunnat göra sig gällande. Den från England uträckta handen blev icke tillbakavisad i Tyskland. Den gamla kända kvinnosakskvinnan Mina Caer avtryckte manifestet i sin tidning, *Die Frauenbewegung*, och sade att det var skrivet av en ädel kvinna. Sedermera har också i tidningen införts tacksägelser till de engelska rösträttskvinnorna för all den hjälp de givit de tyska kvinnorna, som voro i deras land.

Den av alla som besökt de internationella rösträttskongresserna så väl kända Lida Gustava Heymann har också predikat energiskt emot kriget och dess förvildning. Inom de neutrala staterna ha framkommit åtskilliga förslag för att sammanhålla Alliansen trots kriget. Holland har inbjudit till en kongress där så snart ske kan. Ordföranden, Mrs Chapman Catt, är ju lyckligtvis amerikanska och hör således till de neutrala, vilket ju underlättar arbetet på att hindra kriget att alldeles bryta sönder en förening, som byggts upp med så mycken energi. Det är verkligen frestande att jämföra rösträttskvinnornas strävan härutinnan med en annan kategori, som också förut upprätthöll internationella förbindelser, vetenskapsmännen. Även de kämpade ju för ett gemensamt mål, det ena landets forskare voro lärjungar till en storman i det andra och tvärtom, de voro ofta medlemmar i varandras vetenskapliga samfund och höllo gemensamma kongresser inom de olika områdena. Av dessa, vilkas levnads mål det var att söka den objektiva sanningen i vetenskapens svala tempelgårdar, borde man ha kunnat fordra en smula vidsynthet och objektivitet också

under kriget. Men hur ha de motsvarat den förhoppningen? På några få undantag när har det man sett av dem varit skrämmande proklamationer om det egna folkets oskuld och förträfflighet och fiendens nedrighet och grymhet. Det kan icke nekas, att det vid denna jämförelse ser ut som om humaniteten voro mera bofast i kvinnornas hjärtan än i vetenskapsmännens.

Naturligtvis kan man inte göra en bestämd skillnad mellan männens och kvinnornas uppfattning av kriget. Det finns män, som avsky kriget lika heligt som någon kvinna, och det finns kvinnor, som ingenting annat äro än eftersägare av sina män eller av vad de läsa i tidningarna. Men å andra sidan, när kvinnorna verkligen försöka tänka sina egna tankar, då måste de hata kriget, hemmets förstörare. Därför måste vi uppmana kvinnorna att i detta fall följa sin egen genius, lita på sina egna rättsbegrepp och inte låta förvillja sig av männens.

Det som är orätt av en individ blir icke rättfärdigt för en stat. Lika litet som det är en prisvärd gärning att bryta sig in i en bank, mörda väktarna och stjäla skatten, även om det sker med stort personligt mod och med användande av vetenskapens finaste hjälpmedel, lika litet är det en ståtlig bragd av ett folk att kasta sig över ett annat folk och vilja beröva det dess fria bestämningsrätt. Det ena som det andra är rånmord. Kvinnorna böra aldrig låta förleda sig av männen och deras historieskrivning att kalla rövartåg för segertåg eller mord för bragd. Om männen vilja predika krigets ära, så skola kvinnorna aldrig glömma att förkunna krigets vanära. Varje man fallen i striden, varje grusat hem, varje hemlös kvinna och lidande barn är en skam för oss alla, för hela Europa, för vår gamla kultur, en skam, som det är vår plikt att med alla våra krafter söka utplåna. Eftersom männen inte ha förstånd och förmåga att bevara freden, måste kvinnorna träda hjälpende till, och eftersom männen t. o. m. förlorat tron på möjligheten att låta rätten råda över våldet, måste kvinnorna hålla sin tro dess mer brinnande. Kvinnorna måste förstå, att det är på dem det beror, om det ännu en gång kan komma att råda frid på jorden.